

Södertörns högskola

Naturvetenskapliga institutionen vt. 2006

B-uppsats Global Utveckling

Handledare: Mikael Karlsson

Den svenska suveräniteten - finns den?

- två teoretiska perspektiv på debatten i fallet med de två avvisade egyptierna.

Karin Ernehed 840808

Maja Skjöldevald 850805

Abstract

**The Swedish sovereignty – Does it exist?
-two theoretical perspective on the debate
about the refusal of entry of the two Egyptians.**

Author: Karin Ernehed and Maja Skjöldevald

Our aim with this paper is to study the debate concerning the refusal of entry of the two Egyptians and the involvement of USA, to see if the Swedish sovereignty has been compromised. We have chosen two theories, realism and radicalism, to read if opinions can be identified of supporting one of them. The empiricism we selected are from debate articles in the big news papers Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet and Expressen. We also studied the debate in the Riksdag¹. The method we used was qualitative and is called analysis of content.

The result we could conclude was that most of the debaters are disappointed with how the government handled the whole situation, but still believes that it made the decision on itself. This opinion reflects the theory realism. Further more, we found that the debate in the Riksdag was more diverse in terms of reflecting both of the theories, than the news papers. We also conclude that the debaters preferably would talk about torture and the violation of human rights and not the reason to why the government made that decision.

Keywords to this paper are the following terms: sovereignty, the Swedish debate, realism, radicalism, refusal of entry and USA.

¹ The Riksdag = Sveriges riksdag, översättning hämtad från <http://www.nationalencyklopedin.se>, 25-05-2006

Innehållsförteckning

1. <u>INLEDNING</u>	Sid. 3
1.1 Problemformulering.....	Sid. 3
1.2 Syfte och frågeställning.....	Sid. 4
1.3 Metod och material.....	Sid. 5
1.4 Källkritik.....	Sid. 7
1.5 Tidigare forskning.....	Sid. 8
2. <u>TEORI</u>	Sid. 9
2.1 Realismen.....	Sid. 9
2.1.1 Operationalisering av realismen.....	Sid. 11
2.2 Radikalismen.....	Sid. 11
2.2.1 Operationalisering av radikalismen.....	Sid. 13
3. <u>BAKGRUND</u>	Sid. 14
3.1 Konstitutionsutskottets betänkande 2005/06.....	Sid. 14
3.2 Människorättsorganisationer rapport.....	Sid. 16
4. <u>EMPIRI</u>	Sid. 17
4.1 Riksdagsdebatt.....	Sid. 18
4.2 Svenska dagbladet.....	Sid. 21
4.3 Dagens nyheter.....	Sid. 23
4.4 Expressen.....	Sid. 24
5. <u>SLUTSATSER</u>	Sid. 26
5.1 Teoridiskussion.....	Sid.29
<u>REFERENSER</u>	Sid. 31

1. INLEDNING

1.1 Problemställning

Den 26 november 2001, lite mer än två månader efter terrorattacken i New York (11/9-01), debatteras i riksdagen den svenska rättsäkerheten i relation till kriget mot terrorism och hur långt man i denna kamp är beredd att följa USA. Utrikesminister vid denna tidpunkt är Anna Lindh och i ett förtydligande över regeringens ställningstagande i denna fråga säger hon följande:

”Vi har också från den svenska regeringens sida väldigt tydligt klargjort att mänskliga rättigheterna, rättsäkerheten och folkrättens regler självklart måste gälla också i kampen mot terrorism.”²

Den 18 december 2001, lite mindre än en månad senare, väljer den svenska regeringen att avvisa två egyptiska män mot bakgrunden av terroristmisstankar, till ett land där det är ett faktum att männen löper stor risk att utsättas för tortyr. Till sin hjälp vid utvisningen har man CIA och ett amerikanskt plan.

Detta är emellertid inte en isolerad händelse i svensk utrikespolitik, utan motsvarighet finns i flera situationer där man kan ifrågasätta om Sveriges omsorg för de mänskliga rättigheterna fått ge vika för USA: s krig mot terrorism. Tankarna går bland annat till den svenska man som satt inspärrad på Guantánamo fängelset utan att ha blivit åtalad eller fått rätt till advokat. Har jakten på terrorister lett till att de mänskliga rättigheterna blivit ett elastiskt begrepp att använda som man vill? Hur har eventuella påtryckningar från USA påverkat Sverige? Finns det fortfarande i Sverige ett utbrett förtroende för att regeringen agerar självständigt i situationer som dessa?

Sverige har varit en suverän stat sen det 30-åriga kriget (1618-1648) slut och med det den westfaliska freden. Det 30-åriga kriget var förödande för Europa, arméerna härjade, krigade och överlevde genom att plundra civilbefolkningen. Men den westfaliska freden innebar stora förändringar i utövandet av internationella relationer. För det första innebar avtalet föreställningen om suveränitet. Genom ett slag, blev praktiskt taget alla små stater i centrala Europa suveräna. Det heliga Romerska riket dog i och med detta. Monarkier i väst förstod att

² Lindh, Anna, Anförande 32, Riksdagens snabbprotokoll, 26-11-2001

religiösa konflikter måste stoppas, så de kom överens om att inte kriga på grund av antingen katolicismen eller protestantismen. Istället fick varje monark makt över att välja en version av kristendomen för dennes folk. Detta innebar att monarken, och inte kyrkan, hade den religiösa makten. Denna utveckling medförde en generell acceptans av suveränitet – att suveränitet innebar uteslutande rättigheter inom det givna territoriet.

Med påven och imperiet avplockade makten, blev föreställningen av den territoriala staten accepterad. Den westfaliska freden legitimerade inte bara territorier och statens rätt att välja sin egen religion, men den etablerade också statens rätt att bestämma sin inrikes politik, fri från extern press från andra stater och med full rätt att bestämma sina egna lagar inom sitt geografiska område. Avtalet introducerade även rätten att agera utan att andra stater blandar sig i.³

Vi har valt att skriva om detta ämne på grund utav att det blir allt mer aktuellt i en mer globaliserad värld. Idag ser man allt mer ofta tendenser till att jakten på terrorister sätter de mänskliga rättigheterna ur spel och hur den i allt högre grad påverkar suveräna staters förehavanden. Då vi vill undersöka diskussionen i det svenska samhället, har vi valt att koncentrera oss på denna specifika händelse och den intensiva debatt som sedan följde.

1.2 Syfte och frågeställning

Vi vill klargöra hur den svenska debatten ser ut idag gällande landets suveränitet. Vi utgår från ett aktuellt fall (de två utvisade egyptierna) och studerar de ställningstaganden som görs utifrån två för fallet aktuella teorier (realism och radikalism). Kan man här se en starkare tonvikt för tron på den svenska suveräniteten eller betvivlas den genom ett ifrågasättande angående amerikanska påtryckningar?

Vi har följande frågeställningar:

- Finns det tveksamheter angående Sveriges suveränitet i debatten som följde händelsen rörande de två egypternas utvisning ur Sverige?
- Kan man i debatten urskilja ställningstaganden som ligger i linje med de teorier vi valt?

- Vilken åsikt förekommer mer ofta gällande den svenska självständigheten och skiljer sig debatten åt mellan olika arenor?

1.3 Metod och material

Vi har valt att göra en jämförande studie där vi utifrån vårt teori val undersöker om man kan uttyda huruvida debatten tagit någon ställning till den svenska suveräniteten. Den metod vi kommer att använda oss av är kvalitativ innehållsanalys. Vårt empiriska material hämtar vi från debattinlägg i den svenska riksdagen som är publicerade på riksdagens hemsida och debattartiklar från svenska tidningar. Vi har valt dessa två arenor för vi tror att debatten här kan skilja sig åt vilket gör det mer intressant.

Vi har valt att avgränsa oss till artiklar från större svenska tidningar och material från riksdagen. Detta för att vi anser att dessa är mer tillförlitliga källor när det kommer till att gå tillbaka i tiden för att studera en debatt. Detta innebär också att vi inte undersökt andra källor som tv, andra tidningar, radioinslag och andra Internet sajter. Vi väljer att inte gå in alltför detaljerat i den del av händelseförloppet som inte är riktigt relevant för vår studie, som till exempel tortyr och andra kränkande händelser. I detta ser vi också ett etiskt dilemma då händelser som dessa ska behöva bli förknippade med männen i fråga. Vidare avgränsar vi oss också till att inte spegla annat av debatten än det som har att göra med vår frågeställning, vad händelsen säger om den svenska suveräniteten.

Det tillväga gångs sätt vi valt är att använda oss av nyckelord för att lättare kunna identifiera åsikter som stöder någon av de teorier vi valt. Nyckelord: Suveränitet, påtryckningar, Ahmed Agiza och Mohammed El Zary, CIA, Säpo, utvisning, mänskliga rättigheter och tortyr. Dessa nyckelord används endast som ett hjälpmedel för att vi ska kunna orientera oss i materialet. När vi funnit ett nyckelord i en text tränger vi djupare in i texten och försöker att tolka och analysera vad personen i fråga menar och om åsikten speglar någon av de teorier vi valt. Metoden är fortfarande kvalitativ eftersom vi lägger störst tyngdvikt vid analysen och inte vid hur många nyckelord vi finner. Här är det viktigt att nyckelorden används konsekvent och att alla texter bedöms på samma sätt annars speglas snarare olikheter i bedömandet än något som har att göra med själva textmaterialet. Eftersom vi är två som gör denna studie har vi valt att

³ Mingst (2004), s 25-26.

kritiskt granska varandras bedömningar för att undvika detta problem. Som exempel jämförde vi artikeln ”USA ut ur tortyrhålan”, 22 maj 2002 och Gustav Fridolins anförande i riksdagsdebatten 26 januari 2005. Här har vi oberoende av varandra kommit fram till samma resultat gällande speglingar av teorierna, den första lite vag men lutande mest åt realismen, den andra jämförelsevis uppenbart radikalismen.

Denna metod kommer vi att kombinera med en fallstudie, vilket innebär att vi här gör en djupdykning och en mer inträngande studie, där vi tar upp det specifika fallet med avvisningen av två män till Egypten i december 2001. Anledningen till att vi väljer att göra en fallstudie är för att ha en hållpunkt att utgå från när vi vill studera den svenska debatten runt suveräniteten. Att vi valde just denna specifika händelse grundades på att den är relativt aktuell och även på att när den blev uppmärksammas ådrog sig stor medial publicitet.

Vi kommer att fokusera på att jämföra debattinläggen för att undersöka om man kan urskilja två linjer i åsiktsflödet, som man sedan kan kategorisera in under de teorier vi valt att använda oss av. Vi har valt de två teorierna på grund utav deras vitt skilda förklaringsmodeller ifråga om en stats agerande och status gentemot starkare länder. Den realistiska synvinkel speglar händelsen ur ett perspektiv där svenska staten agerade utifrån sina egna nationella intressen, medan den radikala synvinkel istället speglar händelsen ur det beroende förhållande som existerar mellan kärn-, periferi-, och semiperiferi länder, där Sveriges troliga position skulle vara semiperiferit. En mer detaljerad operationalisering kommer längre fram, i teori kapitlet.

Vi kan se ett problem med att vi ger oss själva tolkningsföreträde gällande andra personers åsikter i debattartiklar i tidningar och debattinlägg i den svenska riksdagen. Problemet ligger i reliabiliteten, att vi kanske tolkar in våra åsikter medan personen i frågan menade något annat, speciellt utifrån att vi söker svar på våra frågeställningar. Vi är medvetna om detta problem och kommer att hålla det i åtanke under studiens gång för att i största möjliga mån motverka problemet.

Det urvalet av tidningar vi valt att göra är Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet och Expressen därför att vi anser att dessa tidningar representerar stora delar av den politiska oppositionen och mångfald som finns i debatten. DN: s politiska hållning är liberal⁴, SVD menar att

⁴ <http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=602&a=2713&previousRenderType=6> 09-05-06.

ledarsidan är partipolitiskt oavhängig med beteckningen obunden moderat⁵; den redigeras på en värdegrund av förenad liberalism och konservatism och Expressen uttrycker ett liberalt ställningstagande⁶. Dessa tidningar är också bland de största i Sverige vilket gör att den rapportering och debattering som förekom lästes och granskades av många. De tidningsdebattartiklar vi valt att analysera är de som är relevanta för vår studie och som vi har kunnat finna. Möjligheten finns att vi inte funnit alla artiklar som publicerats av tidningarna vilket vi får ha med i våra beräkningar när vi svarar på våra frågeställningar.

Ett etiskt problem vi kan se med vårt tillvägagångssätt är det faktum att vi väljer att uppge de två egyptiernas namn. Vår diskussion runt detta har kretsat kring det faktum att männen redan är offentligt kända från media, med både bild och namn. För att kunna återge nyhetsflödet och återge historien så precist som möjligt, valde vi att använda deras namn i vår studie. Vidare kan man se ett problem med återgivandet av vad människor sagt runt händelsen, till exempel i riksdagsdebatter och då även namngivning av dessa personer. På denna punkt förlitar vi oss på att människor som på detta vis offentliggjort en åsikt, även är villig att stå för den.

1.4 Källkritik

Majoriteten av materialet vi använder oss av är publicerad på Internet vilket medför vissa betänkligheter kring äkthet. På Internet finns mycket information som är felaktig. Det är allt för lätt att utge sig för att vara någon man inte är och nästan all information är sekundär.⁷ På Internet är just trädning av uppgifter vanligt. Den som skapar en ny webbplats hämtar ofta information och bilder från någon annans redan befintliga webbplats på Internet, som kanske i sin tur skaffat fakta från ytterligare en webbplats. På vägen kan det ha lagts till och dragits ifrån och innebörden i berättelsen kan ha förändrats i förhållande till den ursprungliga. Detta måste vi tänka på när vi söker artiklar. Vi har använt oss av sökmotorerna mediearkivet och artikelsök men även de sökmotorer som finns tillgängliga på respektive tidnings hemsida. De sökord som förekom mest frekvent var: CIA-plan, Bromma flygplats, tortyr, suveränitet m.fl.

Om inte informationen på en Internet sida uppdateras regelbundet kan de fakta som visas vara gammal och inte riktig. Därför är det viktigt att vi granskar när webbplatsen senast

⁵ http://www.svd.se/dynamiskt/omsvd/did_5480110.asp 09-05-06.

⁶ <http://expressen.se/index.jsp?a=72970> 14-05-06.

⁷ Thurén, (2005).

uppdaterades. Men även detta måste granskas kritiskt. Att en uppdatering har skett bevisar inte att alla uppgifter i själva verket på nätplatsen är uppdaterade.

En viktig fråga är åsikternas representativitet. Talar politikern för sitt parti eller uttrycker personen bara sin privata åsikt? Detta gäller även för journalister, skriver de för tidningen eller sin egen personliga mening? Webbsidor som kommer ifrån officiella institutioner, exempelvis regeringar tolkas intuitivt som pålitliga. Men detta stämmer inte alltid. Officiella källor är ofta tendentiösa källor. Tendensen kan vara mer eller mindre påtaglig, men med eftertanke går den för det mesta att urskilja.⁸ Resonemanget runt detta försöker vi alltid ha med oss när vi granskar texterna från regeringen.

Delar av litteraturen är i form av artiklar och debattinlägg från tidningar men journalister och debattörer förenklar ofta materialet avsiktligt för att underlätta för läsaren och kan därför missförstås. Tidningar produceras vanligen snabbt, journalisten har ingen skyldighet att ge alternativa perspektiv, information granskas oftast inte kritiskt och många tidningar vill vinkla sina artiklar de publicerar.⁹

Vi har valt att använda oss av välkända och välbesökta webbsidor för att komma runt detta problem. Sidorna har funnits länge och varit stationerade på samma plats på Internet och detta anser vi tyda på en ökad äkthet. Vad gällande litteraturen hämtade från tidningar är det just journalistens vinkling och ställningstaganden vi vill studera. Därför kommer vi ständigt att vara källkritiska.

1.5 Tidigare forskning

Den tidigare teoretiska forskning vi tagit del av är den bok som Karen A Mingst har skrivit. Boken, *Essentials of International relations*, behandlar bland annat de två teorier, realism och radikalism, som vi valt att använda oss av. Vad dessa teorier innebär och hur vi har valt att använda oss av dem framgår längre fram i studien, se kapitel två som behandlar teori.

⁸ <http://www.psyccdef.se/reports/doc.asp?FileID=37> , 08-05-06, s 22-31.

⁹ Trost (2002), s 68.

Den tidigare empiriska forskningen handlar mycket om Sveriges EU-medlemskap. Tomas Vinnersten skriver i sin D-uppsats ”På modernitetens rand – om EU: s audiovisuella politik och diskursen om MEDIA”, att den europeiska unionen idag är en realitet. Han går här in på hur det senaste seklet sett stora förändringar i det geografiska landskapet och hur det idag istället för många politiska nationalstater, finns en politisk union, en stormakt. Detta har fått stora konsekvenser både för världspolitiken och för den enskilda individens uppfattning om sin egen tillvaro. Författarens frågeställning är hur detta kunnat ske. Hur kan världen förändras på ett så radikalt sätt på bara några årtionden? Hur har övergången från nation till union kunnat gå så snabbt? Resultatet Vinnersten kommer fram till, är att i denna förändring kvarstår en strävan efter att stärka den geografiska tillhörigheten då den tilltalar den moderna varelsen. Hans slutsats är att EU är och förblir ett modernt projekt – livräddning på en utmanad men livskraftig modernitet eller kuvös för en gammal och döende sådan.¹⁰

2. TEORI

Vi har valt att använda oss av två olika teorier för att kunna genomföra denna jämförande studie. Teorierna vi valt är realism och radikalism och som med alla teorier finns det vissa begränsningar med dem. Vi kommer ändå använda oss av teorierna och genom att belysa de problemen som finns, gör det både läsaren och oss själva mer uppmärksamma.

2.1 Realism

Realismen har en lång historisk och filosofisk tradition, men som teori inom internationella relationer är den relativt ung. Teorin utgår från en syn på individen som grundläggande självisk och maktsökande och organiserad i stater. Staterna å sin sida, agerar enbart utifrån sina egna nationella intressen och kan enbart förlita sig på sig själva. Deras främsta prioritering är att hantera den osäkerhet som världssystemet innebär, att skydda sig mot både yttre och inre fiender. Mest förlitar de sig på att balansera makten av andra stater och av att hålla det internationella systemet så intakt som möjligt.

Realismen är dock inte en helt enig teori, utan förenar många olika meningar som har gemensamt likartade antaganden och utgångspunkter. En av de starkare grenarna är

¹⁰ Vinnersten, (2005)

neorealismen, vars mål var att göra realismen till en mer användbar teori inom den internationella politiken.

Realismen som en politisk teori har en klar föreställning av det internationella systemets huvudsakliga karaktärsdrag, där de betecknar det internationella systemet som anarkiskt. Ingen auktoritet existera utöver staten; staten är suverän.

Den realistiska synen på internationella lagar och organisationer är skeptisk, men de frånser inte helt från att de kan påverka staters agerande. Dock anser de att den enda anledningen till varför stater följer de internationella lagar som existerar, är på grund av staternas egenintresse. Staterna tjänar på en viss ordning i världssystemet, där man kan utgå från vissa förväntningar på andra aktörer.

Den anarkiska strukturen på världssystemet innebär begränsningar av beslutsfattarnas handlingsvidd och påverkar också möjligheterna för olika aktörer. Bland realister finns emellertid olika meningar om till vilken grad staten är självständig i det internationella systemet. Traditionella realister anser att statens handlingar påverkar och formar systemet, medan neorealister anser att strukturen på systemet enbart begränsar en stat. Båda anser dock att anarki är den grundläggande principen i ett system och att varje stat i det internationella systemet därför först och främst måste se till sina egna intressen.

Teorin värdesätter stabilitet och även om man erkänner att det finns mönster av förändring i systemet, ser man det främst som en långsam förändring när maktbalansen skiftar. Förändringar kommer då främst från tre faktorer: förändring av aktörer och i fördelning av makt, förändring av normerna i systemet, och förändringar som kommer utifrån systemet. Utgångspunkten för realismen är dock en kontinuitet i världssystemet.¹¹

Vad man då kan opponera sig mot i realismen är teorins beskrivande karaktär. Flera skulle säkerligen påpeka att realismen inte är någon egentlig teori utan snarare en beskrivning av hur verkligheten faktiskt ser ut. Vi menar att det i alla teorier finns en viss form av beskrivning av hur verkligheten ser ut. Ett annat problem, är realismens tydliga dragning åt stormakter. Att det är de större staterna som dominerar det politiska agerandet på den internationella scenen är dock inget nytt. Detta behöver dock inte innebära att mindre stater ej eftersträvar ett starkt

¹¹ Mingst (2004), s 86 & 94.

nationellt intresse, enbart att dess metoder för detta strävande inte kan likställas med stormakters.¹²

Realismens perspektiv på det internationella systemet:

Karaktärisering: Anarkiskt.

Aktörer: Staten är den primära aktören.

Bundenhet: Polaritet; stratifikation.

Möjlighet till förändring: Långsam förändring när maktbalansen skiftar.¹³

2.1.1 Operationalisering av realismen

Skulle man applicera realismen på debatten runt de två avvisade personerna till Egypten och frågan om den svenska suveräniteten, skulle ett av de typiska dragen vara framhållandet av den svenska suveräniteten. Att härleda handlandet till en fråga om att skydda den svenska staten mot fiender skulle vara mycket troligt. Att sedan utmåla männen som farliga terrorister skulle vara ett möjligt grepp för att rättfärdiga avvisningen ytterligare.

Överhuvudtaget kan man i uppmålandet av terrorismen som ett överhängande hot mot det svenska samhället, se tydliga drag av realismen, där det anarkistiska världssystemet är av betydande vikt att skydda sig mot. Terrorismen kan ses som en produkt av det systemet, där ingen övermakt existerar utan enbart övergripande regler som lätt kan åsidosättas. Vidare skulle ett resonemang i den realistiska andan kunna peka på hur det inte fanns några alternativ till avvisningarna, då en nations främsta prioritering är att hantera osäkerheten som yttre och inre fiender innebär.

2.2 Radikalism

Radikalismen är en teori utan samma enighet som realismen, men som utgår från en kärna av uppfattningar som förenar de som innehar ett radikalt, oftast marxistisk perspektiv. Av stor vikt är att söka förklaringar till förhållandet mellan produktion, sociala relationer och makt. Marx (1818- 83) teori om utvecklingen av kapitalismen utifrån ekonomisk förändring och klasskonflikt, är central inom radikalismen. Där är en viktig del de band som skapas mellan

¹² Hyldéen (2005)

¹³ Mingst (2004), s 93.

privat kontroll av arbetskraft och marknads utbyte, som sedan vissa klasser försöker bryta sig ur. I krocken mellan arbetarna och de privata intressena uppstår den nya socialistiska ordningen.

En annan del av radikalismen är Immanuel Wallersteins (b.1930) teorier om världssystemet, där han delar upp världen i kärna, periferi och semiperiferi länder. Kärnländerna är där utvecklingen nått längst och där jordbruket kan underhålla industriarbetarna med föda. Periferi länderna är de som kärnländerna tar sitt råmaterial ifrån. Kärnländerna är kapabla att behålla sin position genom att de utnyttjar periferi ländernas tillgångar. Semiperiferi länderna är de i mitten, där en mix av de olika aktiviteterna kan märkas.

Inom radikalismen är synen på det internationella systemet ett helt annat än inom realismen, främst eftersom man utgår från att beskriva och förklara strukturen av det, där realismen istället definierar det utifrån dess struktur och den politiska makten hos interagerande stater. Till skillnad från realister, som värdesätter ett stabilt system, önskar radikalismen förändring och att upptäcka varför förändring är så svår att uppnå.

Radikalismen är primärt intresserad av stratifikation i det internationella systemet. En grundläggande inställning är att resurserna inte är jämnt fördelade och att det finns en grupp med mycket makt som kontrollerar en oproportionerlig stor del av dem. Radikalismen pekar på hur dessa stora ekonomiska skillnader är inbyggda i strukturen i det internationella systemet. Detta erkänner också realismen, men de anser att det är något positivt, att det hindrar aggressivt handlande.¹⁴

Inom radikalismen råder delade meningar om möjligheterna till förändring av det kapitalistiska systemet. Forskaren Wallerstein har en mer pessimistisk bild av att de förändringar som sker, sker väldigt långsamt. Andra har istället en mer positiv bild av att resurs uppdelningen inom systemet ska kunna förändras.

Strukturen i det internationella systemet reflekterar stratifikation samt polaritet. Med stratifikation menas den ojämna fördelningen av resurser bland olika grupper av stater; det internationella systemet är stratifierat enligt vilka som har vitala resurser som olja eller militär

¹⁴ Mingst (2004), s 95-96.

styrka eller ekonomisk makt. Stratifikation av inflytande och resurser har delaktighet i hur systemet reglerar sig självt och hur stabilt det är. När de dominerande makterna blir utmanade av stater under dem i till exempel tillgång till resurser, blir systemet mycket instabilt. De stigande makterna söker statusen hos de övre skikten och är villiga att gå ut i krig för att uppnå det. Startar inte utmanaren ett krig, är det mycket möjligt att topp makterna gör det för att kuva hotet.¹⁵ Medan stratifiering är nyckeln till att förstå den radikala föreställningen av det internationella systemet, är det också viktigt i viss realism.

Radikalismen och även realismen skulle kunna anklagas för att vara endimensionell, ett distinkt fokuserande på makt och hur den gestaltar sig i utrikespolitiken. Att enbart fokusera på makt innebär självklart vissa begränsningar, men liknande problem finns oavsett vilken teori som används. Själva poängen med en teori är att den fokuserar på något specifikt snarare än ge en helhetsbild. Därmed kan inte radikalismen eller realismen påstås vara mer endimensionell än andra teorier.¹⁶

Karaktärisering: Starkt stratifierad.

Aktörer: Kapitaliststater vs. utvecklingsländer.

Bundenhet: Kapitalism; stratifikation.

Möjlighet till förändring: Radikala förändringar är önskade men begränsat på grund av den kapitalistiska strukturerna.¹⁷

2.2.1 Operationalisering av radikalismen

I debatten runt avvisningen av de två männen till Egypten, är en grundläggande skillnaden i de inlägg som radikalismen skulle kunna tänkas framföra, att beslutet om avvisningen inte togs av en suverän stat, utan av en stat under kraftig yttre påtryckning.

En radikal infallsvinkel är att det existerar ett beroende i världssystemet mellan staterna, där så kallade kärnländer kan sätta semiperifera och perifera länder under stort tryck.

Sverige skulle i denna analys förmodligen klassificeras som ett semiperifert land, med flertalet starka makter över sig, USA skulle klassas som ett kärnland, medan många av de

¹⁵ Mingst (2004), s 91-92.

¹⁶ Hyldéen (2005), s 10.

¹⁷ Mingst (2004), s 95.

länder man hänvisar till när det gäller den internationella terrorismen, skulle passa in i kategorin perifera länder.

En radikal utgångspunkt skulle också kunna ta upp diskussionen om terrorismen som en produkt av stratifikationen i världssystemet och peka på hur den ojämna maktbalansen skapar undergrupper som försöker ta sig upp och hur detta skapar ett instabilt världsläge. Ett resonemang runt den ojämna ekonomiska fördelningen och de starkare makternas konstanta behov av expansion som en orsak till internationell terrorism, skulle även det passa in i bilden.

3. BAKGRUND

Vi har valt att avsätta detta avsnitt till att ge en utförligare bild av utvisningen av Ahmed Agiza och Mohammed El Zary. Detta anser vi nödvändigt eftersom historien ser olika ut beroende på vem som berättar den och detta avspeglar sig i debatten. Vår fakta har vi valt att hämta och referera från två olika källor. De källorna kommer ifrån konstitutionsutskottets betänkande 2005/06, alltså en granskning av regeringens handläggning av avvisningsärendet, och människorättsorganisationerna och deras syn på händelsen. Vi valde dessa två källor då deras rapporter av utvisningen har vissa väsentliga skillnader.

3.1 Konstitutionsutskottets betänkande

Regeringen beslöt den 18 december 2001 att avslå ansökningar om uppehålls- och arbetstillstånd från två män, Ahmed Agiza och Mohammed El Zary, som var egyptiska medborgare. Med hänvisning till att flyktingar får vägras uppehållstillstånd om det av hänsyn till vad som är känt om utlänningens tidigare verksamhet eller med hänsyn till rikets säkerhet fanns synnerliga skäl till det och mot bakgrund av uppgifter som Säkerhetspolisen redovisat, avslog regeringen männens ansökningar. Regeringen beslöt att avvisa dem till Egypten. Avvisningen av de två männen skulle enligt besluten verkställas omgående. Beslutet fattades under en period då det inte fanns någon särskild migrationsminister utsedd, och föredragande statsråd var därför dåvarande utrikesminister Anna Lindh.

I frågan om risken att de avvisade männen vid ett återsändande till Egypten skulle utsättas för behandling i strid med b.la. Europakonventionen, bedömde regeringen att garantierna som Egypten gett Sverige, att de båda männen inte skulle utsättas för omänsklig behandling eller

bestraffning av någon myndighet i Egypten, var tillräckliga. Uppgifter om att männen utsatts för tortyr eller annan behandling i strid med internationella konventioner om mänskliga rättigheter kom ganska snart att framföras.

Efter det att avvisningarna genomförts besökte en svensk ambassadör männen i Torafängelset. Ambassaden hade instruerats att regelbundet träffa dem. Ambassadören rapporterade bland annat efter första mötet den 23 januari 2002 att inget hade gjorts för att hindra besöket. Vidare hade inga hand- eller fotbojor hade förekommit och Agiza och El Zary visade inga tecken på fysisk misshandel och verkade tala fritt. De uppgav att de behandlades bra i fängelset men anförde ett klagomål avseende perioden mellan gripandet i Sverige och överföringen till fängelset.

Vid en utfrågning av utrikesministern underströk hon att avslaget på de båda männens ansökningar om asyl hade en mycket tydlig förklaring i deras verksamhet i terroristorganisationer och den hänsyn till rikets säkerhet som det är regeringens absoluta skyldighet att ta. Hon underströk också att en förutsättning för beslutet var de åtaganden som fanns från egyptisk sida att leva upp till garantierna om männens rättigheter. På frågor om eventuell vetskap om att verkställighet skulle ske och skedde med utländsk medverkan svaras att utvisningen innebar att hela ansvaret för verkställigheten övergick till Säpo. Viss tid innan avvisningsbeslutet fattades fick Säkerhetspolisen ett erbjudande från den amerikanska underrättelsetjänsten, Central Intelligence Agency (CIA), om att få tillgång till ett plan med så kallad direktaccess genom hela Europa utan mellanlandningar. Verkställigheten skulle då kunna ske i omedelbar anslutning till regeringens beslut den 18 december 2001. När utrikesminister Anna Lindh fick det amerikanska erbjudandet drog sig utrikesministern åt sidan med sina närmaste enhetschefer, varefter hon gav klartecken genom att uttala ”vi kör så”.

Av uppgifter i Säkerhetspolisens akt framgår att det fanns planer på att regeringen skulle fatta beslut i frågan den 13 december 2001, varför avresan planerades att äga rum den 15 december. Utrikesdepartementet meddelade sedan den 5 december att beslut inte kunde väntas förrän den 20 december. Detta besked måste emellertid också ha reviderats eftersom departementet den 14 december meddelade att regeringen hade för avsikt att fatta beslut i ärendet endast fyra dagar senare. Planeringen synes således ha varit allt annat än god. Den

bristfälliga framförhållningen förefaller ha varit en stark bidragande orsak till att det amerikanska erbjudandet över huvud taget kom att aktualiseras.¹⁸

3.2 Människorättsorganisationerna rapport

Den svenska regeringens avvisning av Ahmed Agiza och Mohamed El Zari (Alzery) har fått motta mycket kritik. Avvisningen kritiseras för att strida mot FN:s konvention om medborgliga och politiska rättigheter, mot Genèvekonventionen och mot svensk lag. Männerna ansökte om asyl hos migrationsverket och när verket ska utreda dessa begär de in remissuttalanden från säkerhetspolisen för att undersöka om dessa män utgör något hot mot den nationella säkerheten. Den 30 oktober 2001 lämnar Säpo sin remiss, som av

”Tvingande skäl på grund av nationell säkerhet”

avslår begäran. I Amnestys rapport kan man här utläsa viss misstanke om att avslaget kom relativt oväntat och möjligtvis som en följd av den 11 september 2001.¹⁹

Männerna själva fick väldigt bristfällig information om de misstankar som Säpo riktade mot dem, vilket innebar att det inte heller kunde bemöta dessa. När utvisningen genomfördes var männen fortfarande inte medvetna om att de ansågs som en svensk säkerhetsrisk. Här ifrågasätts regeringens motiv till detta, om det var för att försöka undvika internationella eller regionala människorättsliga instansers inblandning i avvisningen, vilket mycket väl skulle ha kunnat försvåra genomförandet.

Anmärkningsvärt är också att regeringen vid sitt beslut vägt in männens rättsliga status i Egypten, men utan att inneha tillräcklig information. El Zari uppgavs vara dömd till sju års fängelse, när han i själva verket enbart var häktad och inte dömd. Agazia i sin tur uppgavs vara dömd till livstid för samröre eller inblandning i terroristaktioner. Rapporterna ifrågasätter också trovärdigheten i de egyptiska domarna. Agiza har i sin frånvaro blivit dömd i militärdomstol, en dom som varken han eller hans ombud blivit underrättad om, i en domstol som man inte kan överklaga. I El Zaris fall är det oklart dels om det verkligen existerade ett åtal och dels om han överhuvudtaget var den man som efterfrågats av den egyptiska

¹⁸ Konstitutionsutskottets betänkande 2005/06

regeringen. En viktig faktor när det kommer till brottsmisstanken mot männen, är att Egypten är ett land som fått mycket kritik för sin vidsträckta definition av terrorism. Likaså har regeringens hantering av terroriststämplade företeelser kritiserats för att strida mot de mänskliga rättigheterna.

Den 18 december 2001 fattas så beslutet om avvisning och samma dag genomförs det. Här finns det misstanke om att det snabba händelseförloppet skulle varit för att undvika att fallen nådde fram till MR-organisationer, då deras inblandning skulle kunna försvåra utvisningen. Avvisningen utförs också i samarbete mellan olika länders säkerhetstjänster, då männen vid ankomsten till flygplatsen, blir mottagna av CIA. Här ifrågasätts regeringens motiv till detta och om beslutet om avvisning kan vara fattat under tryck av starkare makter. I ett gemensamt brev från tre MR-organisationer till migrationsministern och utrikesminister kan man läsa:

” Vår bedömning är att agerandet från den dag då avvisningsbeslutet togs fram tills idag har varit fullkomligt medvetet. Möjligtvis är agerandet föranlett av internationella påtryckningar...”²⁰

För att kunna genomföra utvisningen upprättar regeringen en icke-tortyr garanti tillsammans med den egyptiska regeringen där löfte ges att de två människors rättigheter inte skulle kränkas. Det vet man idag att det löftet aldrig infriades. Det faktum att Sverige aldrig krävde att männen skulle genomgå någon läkarundersökning, eller att kravet på oberoende kontrollmekanismer helt förbisågs, framläggs som ytterligare bevis för den dåliga hanteringen av ärendet.

4. EMPIRI

I vår fallstudie har vi studerat två arenor där en debatt förts runt den svenska suveräniteten i samband med avvisningen av egyptierna. Vi valde här att undersöka dels debatten som pågick i riksdagen, dels den debatt som förts i nyhetstidningarna Svenska Dagbladet, Dagens Nyheter och Expressen. Valet av just dessa gjorde vi för att möjligtvis kunna utröna nyanser i debatten i de olika forumen. Vad vi tittat efter här är inlägg som behandlat de bakomliggande

¹⁹ Amnestyrapport (2004)

²⁰ Brev till Migrationsminister och Utrikesminister, från Frivilligorganisationernas fond för mänskliga rättigheter, Svenska Amnesty och Svenska Helsingforskommittén för mänskliga rättigheter, Stockholm 18-03-2004

orsakerna till utvisningen av männen, om beslutet grundades på en självständig svensk regerings uppfattning om avvisningen som det bästa för Sverige eller om beslutet kom till på grund utav påtryckningar utifrån.

4.1 Riksdagens debatt

För att få en bild av debatten i riksdagen, har vi studerat kammarens protokoll från fyra tillfällen, under en period av ca fyra år. Mycket av debatten här har kretsat kring andra aspekter av frågan, såsom konventioner, ansvar på olika avdelningar inom regeringen, sanningshalten i misstankarna om tortyr, med mera. Men frågan om bakomliggande orsaker har också berörts och det är dessa inlägg vi tittat närmare på.²¹ Inläggen är presenterad i kronologisk ordning, med de tidigaste först.

Efter att utvisningen genomförts, återkom debatten under flertalet olika tillfällen i riksdagen. Den 30 maj 2002 är avvisningen på agendan och i anförande 135 talar Mats Einarsson (v) om regeringens agerande som ett sätt att undvika minsta anklagelse om att ge skydd åt terrorister. Vidare ifrågasätter han om det även kan ha varit påverkan från andra makter inblandat i beslutsfattandet. Han snuddar också vid det faktum att USA är makten som bestämmer vem eller vilka som definieras som terrorist²².

I detta anförande går det att i tveksamheten runt svensk självständighet i beslutsprocessen, ana drag av radikalismen. Det finns en starkare övermakt och i Sveriges läge väljer man att gå med dem, istället för emot.

Längre fram i samma debatt, i anförande 142 av Pär Axel Sahlberg (s), uttrycker han:

”Att Sverige är en del av ett internationellt sammanhang, /.../ innebär att vi nu har upplevt en period av några månader som kanske mera präglats av panik än av den goda logiken”.²³

²¹ I fallstudien finns inget inlägg med från Centerns sida., detta på grund av att deras inlägg varit av annan karaktär och irrelevanta för vår studie.

²² Einarsson, Mats, Anförande 135, Riksdagens snabbprotokoll, 30-05-2002

²³ Sahlberg, Pär Axel, Anförande 142, Riksdagens snabbprotokoll, 30-05-2002

Här kan man istället dra paralleller till realismens anarkiska världssystem, där långsamma förändringar är det ultimata och då snabba förändringar skapar instabilitet i hela systemet. Terrorismen kan där ses som en snabb förändring som frammanat den panik som här uttalas.

I debatten den 15 juni 2004 talar Laila Freivalds (s) i det första anförandet om hur det fanns misstankar om männens anknytning till internationell terrorism och även farhågor om att de eventuellt planerade terroristdåd i Sverige. Detta sägs vara bakgrunden till Sveriges agerande i frågan och återigen kan man se drag av realismen, där beslutet framhålls som fattat av en enig nation under hot mot säkerheten.²⁴

Längre fram i debatten kommer Yvonne Ruwaida (mp) till tals och ifrågasätter rättsäkerheten i hur Sverige deltagit i det amerikanska så kallade Guantánamosystem, med flygplan utan armé tillhörighet som flyger över hela världen och där det många gånger förekommer tortyr. Vidare ifrågasätter Ruwaida också den svenska suveräniteten i beslutet när hon ställer följande fråga till utrikesministern

”Var den utlämning som gjordes på begäran av amerikanerna?”

I sin frågeställning hamnar hon således inom radikalismens teoretiska ramar.²⁵

Utrikesministerns svar på frågan är en upprepning av vad som tidigare sagts, om svensk säkerhetstjänsts misstankar om terrorism.²⁶

Den 26 januari 2005 hålls en särskild debatt om regeringens agerande och omständigheterna runt avvisningen av Ahmed Agiza och Mohammed El Zari. I den målar Gunilla Carlsson (m) en stark bild av hur den internationella terrorismen idag är ett av de största hoten mot demokratin och att Sverige måste stå starkt för att kunna ta sitt ansvar och förhindra terrorhandlingar. Detta argumenterande är ur ett realistiskt synsätt, där nationalstaten upplever hot utifrån det anarkiska världssystemet och måste bemöta detta.²⁷

På samma tråd spinner sedan Johan Pehrson (fp) vidare, då han pratar om hur

²⁴ Freivalds, Laila, Anförande 1, Riksdagens protokoll, 15-05-2004

²⁵ Ruwaida, Yvonne, Anförande 4, Riksdagens protokoll, 15-05-2004

²⁶ Freivalds, Laila, Anförande 7, Riksdagens protokoll, 15-05-2004

²⁷ Carlsson, Gunilla, Anförande 2, Riksdagens protokoll, 26-01-2005

”Det öppna samhället måste försvara sig mot de personer, organisationer och strukturer som inget hellre vill än att stänga vår demokrati och stänga vår frihet.”²⁸

Här blir utmålningen av männen som ett hot mot staten än tydligare och avvisningen blir på så vis allt mer berättigad. I anförandet därpå fortsätter Sven Brus (kd) med att tala om hur rättstater är i sin fulla rätt att skydda sig mot yttre och inre hot.²⁹ Vid denna tidpunkt är debatten relativt samstämmigt angående omdömet att den svenska regeringen vid beslutsfattandet agerat självständigt, utifrån att nationalstaten vid tidpunkten var utsatt för hot.

I Gustav Fridolins (mp) inlägg senare i debatten är tongångarna däremot annorlunda. Han pratar om Bushregimens inblandning i avvisningen och säger följande:

”Istället för att stå upp för folkrätten och de fina ord man yttrat lade sig Sverige platt och löste glatt medlemskap i Guantánamoklubben.”

Längre fram tar samme talare upp problemet med den svenska regeringens tillförlit till amerikanska säkerhetstjänstens beskyllningar mot männen, samma land vars regerings världsbild utgår från att de som inte är med dem, är emot dem. Detta inlägg sorteras istället in under radikalismen, då beslutsprocessen här framställs som att Sverige agerat på initiativ av USA.³⁰

Debatten den 9 november 2005 rör sig främst runt vad som är tillåtet i bekämpandet av terrorism. Mats Einarsson (v) tar upp hur personal från CIA genomförde avvisningen, till en stat dels ”ökänd för sin brutalitet” dels ”nära allierad med USA”. Talaren ifrågasätter sedan om regeringen tog en risk för att visa USA att man stod på deras sida i kampen mot terrorism och även han refererade till George W. Bush uttalande om att antingen vara med eller emot dem.³¹ Detta kan ses som ett väldigt konkret yttrande utifrån ett radikalt perspektiv, där Einarsson målar upp en världsbild där USA är det styrande organet och där mindre stater gör bäst i att följa dem.

²⁸ Pehrson, Johan, Anförande 3, Riksdagens protokoll, 26-01-2005

²⁹ Brus, Sven, Anförande 4, Riksdagens protokoll, 26-01-2005

³⁰ Fridolin, Gustav, Anförande 7 och Anförande 14, Riksdagens protokoll, 26-01-2005

³¹ Einarsson, Mats, Anförande 80, Riksdagens protokoll, 9-11-2005

I ett senare anförande påpekar Göran Lennmarker (m) att vi inte får glömma att vi för en kamp mot terrorism och att

”En viktig del när det gäller att hävda rättssamhället är att bekämpa terrorism.”

Här understryks återigen hotet mot staten och att agerandet var ett bemötande av detta hot, realismens prioritering av den nationella säkerheten.³²

4.2 Svenska dagbladet Brännpunkt

När vi sökte efter debattartiklar i Svenska dagbladets debattforum brännpunkt fann vi nio stycken som var relevanta för studien. Det är på det underlaget vi har skaffat oss en generell uppfattning av hur debatten här sett ut. Efter att ha gått igenom debattartiklarna kunde vi konstatera att en majoritet kan sorteras in under realismen och framhåller att Sveriges agerande var utifrån en nationell säkerhetssynpunkt.

En återkommande argumentation är att regeringens agerande inte var klanderfritt men att det fortfarande var regeringen som tog beslutet. Ett exempel på ett inlägg som stöder realismen är vad Tomas Bodström, justitieminister (s) och Barbro Holmberg, migrationsminister(s) skrev som svar på Alice Åström (v) debattinlägg.

”Svensk polis måste kunna samarbeta med andra länder för att bedriva en effektiv kamp mot den gränsöverskridande brottsligheten och den internationella terrorismen.

Samarbetet handlar främst om utbyte av information, men det kan även inträffa situationer där polisen behöver annan form av biträde av utländska tjänstemän.

Det samarbetet måste alltså ske på svenska villkor och följa svensk lag.”³³

Skribenterna rättfärdigar här faktumet att CIA hjälpte till vid utvisningen och framhåller att ett sådant samarbete till och med kan vara nödvändigt. Den svenska suveräniteten ifrågasätts överhuvudtaget inte när man understryker att samarbetet måste ske på svenska villkor och följa svensk lag så länge man befinner sig i landet. Överhuvudtaget nämner man inget om länders olika status, utan vill påskina att detta är ett samarbete där alla är delaktiga på samma villkor. Detta inlägg i debatten återger ett realistiskt perspektiv, då nödvändigheten av ett

³² Lennmarker, Göran, Anförande 98, Riksdagens protokoll, 9-11-2005

³³ Bodström, Tomas och Holmberg, Barbro, ”Egyptierna är inte välkomna till Sverige” 28-01-2005

samarbete mot det globala hotet av terrorism fortfarande är orsakad av strävan efter att behålla stabiliteten i världen.

”Tvärtemot vad som sägs i den svenska debatten hotas inte vår nationella suveränitet. Det kan bara finnas en nivå ifrån vilken verklig grundlagsmakt kan utgå – det är nationalstaterna och så kommer det att förbli.”³⁴

Detta var ett citat från en debattartikel skriven av Ulf Dahlsten. Här framställs suveräniteten som helt ohotad och utan påverkan utifrån. Utdraget är ett mycket konkret exempel på ett inlägg utifrån ett realistiskt perspektiv.

Tomas Hammarberg (Europarådets kommissionär), skriver kritiskt om hur USA tagit sig befogenheter som inget land borde ha, som att gå in i länder för att inrätta frihet och rättigheter.

”Att just USA har gått i spetsen – som den helt dominerande stormakten och som den nation som framställt sig som den främste förkämpan för frihet och rättigheter – har dessutom blivit ett alibi för övergrepp av andra regimer. Detta förfall har förvärrats av samarbetet mellan säkerhetspolisen i olika länder – där CIA är själva navet. Inom det nätverket transporteras fångar och interneras i vissa fall på okänd ort.”³⁵

Här utgår Hammarberg från USA som kärna i världssystemet och andra stater som efterföljare, en världsbild som passar väl in på radikalismen. Dock försvåras denna klassificering av att skribenten talar om ett samarbete mellan olika länder, här passar inlägget inte fullt ut in på teorin.

Vidare finns även inlägg som anser att den svenska statens suveränitet inte har upprätthållits i detta forum och vars perspektiv mer lutar åt radikalismen. En av dessa är Alice Åströms (v) debattartikel ”Återtransportera egyptierna till Sverige” 26 januari 2005, där hon skriver följande:

”Efter den 11 september 2001 inleddes ett globalt ”krig mot terrorismen”. Respekten för de mänskliga rättigheterna sattes på undantag.

34 Dahlsten, Ulf ”EU räddar ny världsordning” 17-03-2004,

35 Hammarberg, Thomas ”USA:s veritabla rättsröta” 18-11-2005

Sverige står inte vid sidan av denna utveckling. Från att ha format en självständig och ofta radikal utrikespolitik har Sverige blivit ett land som ofta accepterar brott mot folkrätt och mänskliga rättigheter.”³⁶

Författaren framhåller här att Sverige inte längre skulle ha en självständig utrikespolitik, utan att utvecklingen efter den 11 september 2001 har influerat Sverige till bland annat ett åsidosättande av de mänskliga rättigheterna. Hon fortsätter även artikeln med att konstatera:

”Möjligtvis har USA utövat påtryckningar, men det fråntar inte Sverige skuld.”

När Alice Åström skriver om Sveriges skuld refererar hon till det faktum att Sverige ändå var delaktig i beslutet om avvisningen även om det eventuellt var påkallat utifrån och i och med detta hamnar inlägget i ett gränsland mellan realismen och radikalismen.

I en artikel konstateras det att Sverige kanske tillhör ett av de länder som i kampen mot terrorism går före andra och sätter exempel.

”Vi kan konstatera att efter terrorattackerna i USA den 11 september förra året angrips väsentliga mänskliga rättigheter runt om i världen av krafter som vill stärka staternas inre säkerhet till snart sagt vilket pris som helst. Sverige står inte på något sätt vid sidan av denna dramatiska utveckling. Fallen med El Zary och Agiza illustrerar att regeringen till och med går före andra länder och visar hur skyddet för mänskliga rättigheter kan sättas ur spel för att, som man väl hoppas, stärka kampen mot terrorism.”³⁷

Författarna tar här upp hur det skett en förändring i världen efter 11 september, men nämner däremot ingenting om att det skulle ha varit USA som drivit denna. Istället framställs det snarare som att den ostabila situationen i världen framkallar denna sorts beslutsfattande och där speglar inlägget ett realistiskt synsätt, där det inte finns någon riktig övermakt.

³⁶ Åström, Alice ”Återtransportera egyptierna till Sverige” 26-01-2005

³⁷ De Geer, Sten och Jönsson, Kjell ”Väst på väg acceptera tortyr” 01-12-2004

4.3 Dagens Nyheter

I dagens nyheter gick det inte att återfinna mer än en debattartikel med anknytning till ämnet. Om det berodde på en dålig sökmotor eller att ingenting skrevs om ämnet kan vi dessvärre inte svara på, då vi på grund utav den tidsbegränsning vi haft, ej kunnat fortsätta sökandet.

I en debattartikel den 09 mars 2006 lägger ambassadören och f.d. kabinettssekreteraren Sverker Åström fram en bild av hur Sveriges regering är präglad av

”en nästan panisk förskräckelse att säga något som kan misshaga Washington”.³⁸

Han fortsätter med en ingående beskrivning av den svenska tystnaden när det kommer till att fördöma flertalet händelser där de Bush regimens brott mot folkrätten varit uppenbara. Han nämner också i sin artikel hur en konsekvens av Irakkriget är att klyftan mellan den muslimska världen och väst växer sig allt större. Här kan man förutom den beroende situation som man kan utläsa i hans kritik över den svenska regeringens agerande, även se ett annat drag från radikalismen, nämligen den polariserade världsbilden.

4.4 Expressen

I en debattartikel signerad av expressens ledarredaktion 27 maj 2004 skrivs om hur Sverige får mottaga kritik från Amnesty International bland annat för avvisningen av egyptierna. Man påtalar vidare hur Sverige även med den överhängande tortyr risken tog

” det osäkra före det säkra och slängde ut männen.”

Längre fram tar man upp hur Sverige borde införa nolltoleransmål mot sina brott mot de mänskliga rättigheterna.³⁹

Här framhålls beslutsfattandet som ogenomtänkt, men fortfarande som en självständig process utmärkande för realismen.

³⁸ Åström, Sverker, Dagens nyheter, ”Regeringen agerar skamligt för att inte misshaga Bush” 09-03-2006

³⁹ Ledarredaktionen, Expressen, ”Ideal på glid”, 27-05-2004

16 december 2004 skriver PM Nilsson om hur Anna Lindh var den ansvariga ministern för avvisningen till Egypten och hur hon ifall hon fortfarande varit vid liv och haft samma position, fått avgå för det beslutet. Förutom att nämna att CIA hämtade männen på Bromma flygplats, sägs ingenting om USA:s möjliga inblandning i beslutstagandet, utan allt ansvar läggs på regeringen och framför allt Lindh⁴⁰.

Även här kan man se att allt ansvaret tillskrivs regering och specifika myndighetspersoner och inlägget klassificeras således som ovan.

Den 22 december 2004 skriver Ann-Charlotte Marteus om hur den återkommande ursäkten i samband med avvisningarna, att skylla på tidsandan efter 11 september, var en dålig ursäkt. Hon menar att i detta läge var det många som insåg riskerna för att de mänskliga rättigheterna skulle komma i konflikt med kriget mot terrorismen, och att det därför också varnades mycket för detta. Skribenten refererar även till en tidigare ledare i samma tidning vid tidpunkten före avvisningarna, där man ifrågasätter USA:s inblandning i utlämningarna.⁴¹

I detta inlägg kan man ana drag av radikalismen när man återger den tidigare ledaren i den andan. Samtidigt kan detta inlägg också klassas som realism, genom att peka på statens egenmäktiga agerande trots de varningar som fanns, en stark stat som prioriterar den nationella säkerheten framför allt.

I en debatt artikel den 27 januari 2005 skriver ledarredaktionen om hur Sverige under inrådan från Säpo beslutade att avvisa männen till Egypten, då de var terrorist misstänkta. Man ifrågasätter sedan dels hur man kunde förlita sig på garantin och dels även uppföljningen av avvisningen.⁴²

Fortfarande pekar man på att beslutet fattades av den svenska regeringen, möjligtvis med uppbackning från säkerhetspolisen, men utan misstanke om påtryckningar utifrån.

Den 22 maj 2005 skriver expressens ledarredaktion hur

”...Sverige har blivit en del i detta tortyrens globala nätverk.”

⁴⁰ Nilsson, PM, Expressen, ”En advokatyr som skrämmer”, 16-12-2004

⁴¹ Marteus, Ann-Charlotte, Expressen, ”Lyxliraren Persson”, 22-12-2004

⁴² Ledarredaktionen, Expressen, ”Ett dåligt försvar” 27-01-2005

I detta globala nätverk har tortyren blivit en tjänst, där produktionen flyttas ut till länder där de mänskliga rättigheterna inte värderas speciellt högt.⁴³ Återigen är det hotet från terrorismen som får de demokratiska staterna att ta till alla medel, även odemokratiska sådana och fortfarande är det realismen som är den dominerande teorin.

Den 25 januari 2006 signerar ledarredaktionen en artikel om hur världssystemet blir allt mer ”guantanamoiserat”, en polariserad värld med mänskliga rättigheter enbart för västerlänningar, orsakad av ett krig mot terrorismen utan demokratiska tillvägagångssätt. Man framhåller vidare USA och CIA som ledande i detta krigs åsidosättande av rättigheter, med många andra väst länders tillåtelse i det tysta. Här tar man den svenska avvisningen som exempel på detta, där CIA var aktören som utförde själva avvisningen.⁴⁴

Detta inlägg kan man däremot dela in under radikalismen, där man talar om en starkare stat som ledare, som andra mindre stater i beroendeställning till inte kan gå emot. Dessutom påtalar man också polariseringen i världen, vilket är ett annat typiskt drag från radikalismen.

5. SLUTSATSER

Efter att ha granskat debatten runt avvisningen på de olika arenorna, har vi kunnat dra slutsatsen att det finns viss tveksamhet angående den svenska suveräniteten i beslutet. Dock har denna tveksamhet inte varit i den utsträckning som vi förväntat oss och många gånger är den heller inte klart uttalad. Främst riktas kritik mot den svenska hanteringen av fallet, åsidosättandet av de mänskliga rättigheterna och undanhållandet av information till FN-kommittén. Även i konstitutionsutskottets betänkande kan man utläsa tveksamheter när det kommer till regeringens agerande, med officiella uttalanden som visade sig vara rena lögner och den undermåliga uppföljningen av garantin. Man ifrågasätter även Säpos passivitet gentemot USA.

I granskningen av ställningstaganden i debatten har vi kunnat finna dels de som klassificeras som realism och dels andra som passar bättre in under radikalismen. Ett bra exempel på ett inlägg med ett realistiskt perspektiv är Ulf Dahlstens uttalande i Svenska Dagbladet 17 mars 2004, där han talar om nationalstaten och den ohotade suveräniteten. Detta kan jämföras med

⁴³ Ledarredaktionen, Expressen, ”USA ut ur tortyrhålan” 22-05-2005

ett inlägg som hellre har ett radikalt synsätt, Gustav Fridolins anförande i riksdagsdebatten den 25 januari 2005. Han talar där om hur Sverige löst medlemskap i den så kallade Guntanamoklubben, vilket är en stark insinuering av att den svenska suveräniteten inte är vad den utger sig för att vara. I vissa fall har dock inläggen varit svårare att kategorisera till någon av teorierna. I Expressen den 22 december 2004 tar Ann-Charlotte Marteus dels upp regeringens dåliga hantering av ärendet, men nämner också ett ifrågasättande av USA:s roll i processen. Här syns tendensen till hur tveksamheten runt suveräniteten är mindre uttalad, hur diskussionen hellre koncentreras på regeringens dåliga agerande än varför den agerade på detta vis.

I vår undersökning kan man relativt tydligt se en majoritet av inläggen i debatten spegla ett realistiskt synsätt, där man riktar hård kritik mot regeringen eller särskilda personer i regeringen, men där man ändå inte ifrågasätter att beslutet var självständigt fattat. Vidare debatteras det mycket om hotet mot nationalstaten, hotet från terrorismen. Här framställs Sverige som att vara synnerligen utsatt och handlandet som rent försvar.

När det kommer till skillnader mellan de olika arenorna var det i riksdagen jämnast mellan speglingarna av de olika teorierna. Tonvikten låg även där på realismen, men även drag från radikalismen var återkommande. I riksdagsdebatten kan man se att de inlägg som klassificeras som radikalism genomgående kommer från vänster och miljöpartiet, medan folkpartiet, kristdemokraterna, moderaterna och även socialdemokraternas inlägg passar bättre in i ett realistiskt synsätt. Vidare kan man också se att anförandena i riksdagen går utförligare in i de olika aspekterna och åsikterna.

Åsiktsmässigt skiljer sig arenorna åt mindre än förväntat. Överlag finns en vaghet i varför avvisningen kommer till stånd och få är beredd att direkt ta i frågan. Genomgående kritiserar man regeringen, men ifrågasättandet av varför den agerar som den gör, bortförklaras i en svepande beskrivning av det hot som terrorismen utgör mot staten.

När det kommer till tidningarna fanns en större skillnad mellan antalet förespråkare för radikalismen och realismen, men även här låg största tyngden på realismen. En viktig skillnad man kan se mellan debatten i riksdagen och i tidningarna, är att i riksdagen är inläggen som speglar realismen genomgående ett försvar för regeringen, där man pratar om hur agerandet

⁴⁴ Ledarredaktionen, Expressen, "Lek med elden", 25-01-2006

var förorsakat av världssituationen. Karaktäristisk är också att man i princip inte kritiserar agerandet utan betonar hur Sverige måste vara starkt för att kunna stå emot denna instabilitet i världen. I tidningsdebatten däremot framhåller de inlägg som återger realismen att regeringens agerande inte var klanderfritt, utan att man är skyldig till brott mot de mänskliga rättigheterna och att Anna Lindhs agerande skulle ha orsakat hennes avgång. Fortfarande håller man dock fast vid att agerandet var nödvändigt efter det förändrade världsläget efter den 11 september, att det är ett samarbete som skett och måste ske på svenska villkor och att suveräniteten fortfarande är ohotad.

Speglingsen av radikalismen på de olika arenorna ser även den annorlunda ut. I riksdagen är det främst i dessa inlägg kritiken mot regeringens agerande kommit fram och man har här ifrågasatt rättssäkerheten, beslutsprocessen, vem som bestämmer vem som är terrorist och framförallt Sveriges inställning till ultimatumet ställt av USA:s president, där man antingen är med dem eller emot dem. I tidningarna har inläggen som kunnat klassificeras som radikalism varit färre och de har snarare kretsat kring hur USA går i spetsen för övergrepp mot de mänskliga rättigheterna, hur Sverige följer efter och accepterar liknande brott och hur världen blir allt mer polariserad och "Guantanamoiserad".

Överlag får vi uppfattningen av hela debatten, att man inte ser, eller väljer att inte se, den större bilden. Genomgående fattas en viktig bit när man inte går närmare in på varför avvisningen kunde ske, utan istället koncentrerar sig på mer konkreta faktorer som till exempel tortyr och konventioner. Den återkommande förklaringsmodellen är som redan nämnt, terrorismen. Denna målas i starka ord upp som ett världsomfattande hot vars enda mål är att slå ut demokratin i världen, och hur den i detta läge var speciellt hotfull för Sverige. I flera av inläggen framläggs också mer eller mindre uppenbart, vikten här av en svensk allians med andra starka demokratier för att gemensamt kunna föra kampen mot terrorism.

Denna förklaringsmodell är dock otillräcklig när ingen ingående motivering till varför terrorismen skulle vara ett faktiskt hot mot Sverige ges. Istället upplevs förklaringen som vidlyftig och ej konkret, och i en närmare granskning otillräcklig för att rättfärdiga utvisningen. Uppfattningen man får här är att tonvikten som läggs på tortyr, terrorism och människans potentiella farlighet fungerar lite som en avledningsmanöver från kärnfrågan. Diskussionen blir mindre känslig om den kretsar kring om männen vid tidpunkten kunde betraktas som farliga eller ej, istället för att ifrågasätta om Sverige lyder order från USA.

En frågställning som uppkommer i denna studie är varför debattörerna inte ifrågasätter bakgrunden till regeringens handlande mer, varför de flesta inte alls kan se ett sammanband mellan den svenska utrikespolitiken och USA:s politik. Detta är en intressant fråga, med flera möjliga svar. Ett av dem skulle kunna vara det resultat Vinnresten (se tidigare forskning) kommer fram till, hur det fortfarande idag finns en strävan hos människor att hålla fast vid sin geografiska tillhörighet och hur tron på en stark suveränitet här blir något avgörande.

Vad man mer kan ställa sig frågande till är innebörden av de olika begreppen som används i debatterna. Ett återkommande begrepp är rättsäkerhet, men beroende på vilken teori inlägget klassificeras till förändras betydelsen man sätter till ordet. När det förekommer i inlägg speglades realism, används begreppet mer som ett rättfärdigande av regeringens agerande, hur man strävat efter att skydda den nationella rättsäkerheten. Inlägg i linje med radikalismen tar däremot upp rättsäkerhet i ett större perspektiv, för världsmedborgaren, och framställer hur denna här har blivit åsidosatt.

Ett annat återkommande begrepp som kan diskuteras är kriget mot terrorism. Genomgående har detta krig framhållits som av största vikt för den svenska regeringen att föra då världssituationen ser så osäker ut. Utifrån detta resonemang har inlägg med denna diskussion klassats som realism, med en suverän nation som skyddar sig mot fiender. Skulle man emellertid här börja ifrågasätta hur svenskt kriget mot terrorism är och hur mycket det är USA:s krig och USA som styr detta krig, skulle stora tveksamheter uppstå i teori analysen. Dock ingår det inte i denna studie att närmare undersöka och definiera detta begrepp, på grund av tidsbegränsning och att omfattningen av uppsatsen ej är tillräcklig. Likväl kan problem-diskussionen runt detta begrepp vara viktig att ha med sig.

5.1 Teoridiskussion

De teorier vi valt att använda oss av, realismen och radikalismen, har i stor utsträckning varit användbara verktyg för att analysera den aktuella debatten. De flesta av inläggen har man kunnat härleda till någon av teorierna, men det har också funnits några som varit svårare att placera. I Svenska Dagbladet skriver Alice Åström i ett inlägg, dels om hur Sveriges inrikespolitik efter 11 september blivit allt mindre självständig och dels att det är möjligt att USA utövat påtryckningar mot Sverige, men att detta inte fråntar Sverige skuld. Här pekar skribenten både på hur Sverige allt mer närmat sig USA och framställer det även som tänkbart

att Sverige är i en position där man i princip tar order från USA. Samtidigt tar debattören upp hur detta inte fråntar Sverige ansvar och framhåller således att landet fortfarande fattar sina egna beslut. Detta är ett inlägg som är svårt att fullt ut passa in på någon av teorierna. Maktförhållandet går helt emot en viktig del av realismen där en av grundpelarna är den suveräna staten. Att framhäva att Sverige fortfarande har skuld i frågan är dock att gå emot radikalismens beroendeförhållande mellan kärn, perifera och semiperifera länder, där kärnländerna styr och där de andra inte har mer till val än att lyda.

Ett annat inlägg som också visar på dessa två teories otillräcklighet, är Thomas Hammarbergs, också detta från Svenska Dagbladet. Han poängterar där hur USA gått i spetsen för detta krig, men tar även upp hur det finns ett samarbete mellan säkerhetspolisen i olika länder. I och med detta krockar teorierna, då ett demokratiskt samarbete länder emellan inte passar in på någon.

Dessa två exempel visar på den största bristen i vårt teorival. Radikalismen och realismen är två teorier som ligger långt ifrån varandra när det kommer till bilden av världssystemet och hur enskilda stater förhåller sig till andra. Antingen ett anarkiskt system, där alla stater fattar sina egna självständiga beslut som framförallt prioriterar den nationella säkerheten, som i realismen. Eller ett system byggt på ett beroende mellan starka och svaga länder, där de starka sätter reglerna och de svaga lyder och den nationella säkerheten prioriteras enbart om det kommer som en order från högre ort.

Vad som inte täcks in här, är de inlägg i debatten som anser att det är ett frivilligt samarbete från olika staters sida, där man i stor utsträckning tar till sig information och hjälp från andra stater, men där beslutet fortfarande fattas inom landet.

Inom båda teorierna skulle det behövas ett perspektiv som innefattade det samarbete som tas upp i flera av artiklarna. Denna vinkling skulle göra teorierna mer funktionsdugliga inom dagens samhälle. Det anarkiska världssystemet skulle bli mer användbart om det gav något större utrymme för samarbete nationer emellan. I dagens samhälle skulle teorin kunna vinna mycket på en breddning som denna, då den i större utsträckning skulle vara applicerbar på dagens världsbild av terrorism och kriget mot terrorism.

Även radikalismen skulle vinna mycket på att utvidgas till att ta upp denna aspekt. En diskussion kring samarbete mellan stater som frivillighet eller tvång skulle utvidga teorin till

att innefatta mycket av problematiken idag kring supermakter, internationella organisationer och överstatliga organ.

Som vi i vår studie nämnt tidigare, är detta med suveräniteten och hur den uppfattas, ett allt mer aktuellt ämne i dagens pågående globalisering. I vår studie har vi kunnat dra slutsatsen att det i dagens läge existerar viss tveksamhet angående hur självständiga de beslut som fattas av vår regering är. Här skulle det vara intressant att se studier av ett mer omfattande slag, som kunde jämföra hur den svenska debatten sett ut över en längre tid, för att på så vis utröna om denna tveksamhet uppstått på senare år, i takt med globaliseringen, eller om det alltid existerat ett ifrågasättande suveränitet i regeringens beslut. Intressant skulle också en studie vara där man jämförde olika länders debatter, för att på så vid undersöka om tendensen till tveksamhet runt landets suveränitet, är lika global som globaliseringen själv.

REFERENSER

Källor

Dagens Nyheter <http://www.dn.se/>

Åström, Sverker, ”Regeringen agerar skamligt för att inte misshaga Bush” 09-03-2006,

Expressen <http://www.expressen.se/>

Expressen.se, ”Lek med elden” 25-01-2006

Ledarredaktionen, ”Ett dåligt försvar” 27-01-2005

Ledarredaktionen, ”Ideal på glid” 27-05-2004

Ledarredaktionen, ”USA ut ur tortyrhålan” 22-05-2005

Martens, Ann-Charlotte, ”Lyxlraren Persson” 22-12-2004

Nilsson, PM ”En advokatyr som skrämmer” 16-12-2004

Människorättsorganisationerna:

<http://www.humanrights.se/upload/files/2/Pressrum/Debattartikel%20GP%2027.5.2004.pdf>

Riksdagsprotokoll: <http://www.riksdagen.se>

Konstitutionsutskottets betänkande 2005/06

Kammarans protokoll 26-11 2001/02

Kammarans protokoll 30-05 2001/02

Kammarens protokoll 26-01 2004/05

Kammarens protokoll 15-06 2003/04

Kammarens protokoll 09-11 2005/06

Svenska Dagbladet, Brännpunkt <http://www.svd.se/>

Bodström, Tomas och Barbro Holmberg ”*Egyptierna är inte välkomna till Sverige*” 28-01-2005,

Dahlsten, Ulf ”*EU räddar ny världsordning*” 17-03-2004

De Geer, Sten och Kjell Jönsson, ”*Väst på väg acceptera tortyr*” 01-12-2004

Gustafsson, Holger och Göran Hägglund, ”*Rätt åsidosatt även i Sverige*” 15-12 –2004

Hammarberg, Thomas ”*USA:s veritabla rättsröta*” 18-11-2005

Hårdh, Robert, Anita Klum, Carl Söderbergh och Anna Wigenmark, ”*Sverige kränker och ljuger*” 01-12-2004

Pleijel, Agneta, Arne Ruth och Per Wästberg, m.fl. ”*Ge Hanan Attia upprättelse!*” 23-12-2004,.

Ryding, Lars Översättning: ”*USA urholkar rättsordningen*” 23-04-2006, International Herald Tribune/iht.com

Åström, Alice, ”*Återtransportera egyptierna till Sverige*” 26-01-2005

Litteratur

Brev till Migrationsminister Barbro Holmberg och Utrikesminister Laila Freivalds, från Frivilligorganisationernas fond för mänskliga rättigheter, Svenska Amnesty och Svenska Helsingforskommittén för mänskliga rättigheter, Stockholm, <http://www.humanrights.se>, 18-03-2004,

Hyldéen, Anton, 2005, *Makt och moral - En studie i den klassiska realismen och amerikanska utrikespolitiska doktriner*. C -uppsats, Lunds universitet/Department of Political Science <http://theses.lub.lu.se/archive/2005/08/15/1124058786-17226-226/c-uppsatsAntonHyldeen.pdf> 25-05-2006, s 10.

Leth, Göran och Thurén, Torsten, 2000, *Källkritik för Internet*, Styrelsen för psykologiskt försvar. <http://www.psyccdef.se/reports/doc.asp?FileID=37> , 25-05-2006, s 22-31.

Mingst, Karen A., 2004, *Essentials of International relations*. Upplaga tre. New York, W.W. Norton & Company, Inc.

Nationalencyklopedin på Internet; <http://www.nationalencyklopedin.se>, 25-05-2006

Thurén, Torsten, 2005. *Källkritik*. Upplaga 2. Solna : Almqvist & Wiksell.

Trost, J. 2002. *Att skriva uppsats med akribi*. Upplaga 2. Lund : Studentlitteratur

Vinnersten Tomas, 2005. *På modernitetens rand – om EU: s audiovisuella politik och diskursen om MEDIA*. D-uppsats, Lunds universitet/Media- and Communication Studies
<http://www.uppsatser.se/p/uppsats-paa-modernitetens-rand-om-eu-s-audiovisuella-politik-diskursen.asp> ,25-05-2006.